

Η Φ Α Ρ Ι Σ

Εκδίδεται από τον Σύλλογο Αποφοίτων Σχολείων Φάριδος
ΕΔΡΑ: Ξηροκάμπι Σπάρτης

●
Συντακτική Επιτροπή: Γεώργ. Θ. Καλκάνης, Θεόδ. Σ. Κατσουλάκος, Παναγ. Η. Κομνηνός

●
Επιμελητής έκδοσης: Σταύρος Θ. Κατσουλάκος, Συρακουσών 101, Λαμπρινή, Αθήνα, τηλ. (01) 25 15 864

Ταμίας: Ιωάννης Π. Κονίδης, Ξηροκάμπι, τηλ. (0731) 35 029

ΣΥΝΔΡΟΜΗ:

Εσωτερικού ετήσια Δραχμές 1.500
Εξωτερικού ετήσια Δολάρια Η.Π.Α. 25

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
Σ. Θ. Κ., Οι ομορφιές του τόπου μας.....	3
Αναστασίας Κυρκίνη-Κούτουλα, Η προσωπικότητα και η δράση του Αμούς αγά από τη Βαρδούνια στην προεπαναστατική Πελοπόννησο	4
Θ. Σ. Κατσουλάκου, Παλιοπαναγιά - Παλιόχωρα.....	11
Τ. Δ. Βολτή, Κουμουστά	12
Ν. Μπουραζέλη, Οι αετοί του Μύτικα	14
Β. Η. Χριστόπουλου, Έμπορος στο Ξηροκάμπι	15
Οδυσσέα, Η μουριά του σπιτιού μου.....	16
Ι. Κονίδη, Στο γήπεδο	18
Δ. Χ. Αμοιρίδη, Ύμνος στη μητέρα.....	19
Συνδρομές	19
Τα νέα μας - Διακρίσεις	20

Η Φ Α Ρ Ι Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΦΑΡΙΔΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ΄ - ΤΕΥΧΟΣ 26^ο - ΙΟΥΝΙΟΣ 2000

ΟΙ ΟΜΟΡΦΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ

Πριν από μερικούς μήνες έπεσε στα χέρια μου μια πολύ αξιόλογη προσπάθεια του Δήμου Νεμέας. Ήταν ένα ημερολόγιο του 2000, στην κάθε σελίδα του οποίου, μαζί με τον αντίστοιχο μήνα, υπήρχε και μια φωτογραφία από κάποιο συγκεκριμένο σημείο της γύρω από το Δήμο περιοχής. Τότε, κάνοντας γρήγορες συγκρίσεις στο μυαλό μου, κατάλαβα πραγματικά γιατί οι κατά καιρούς φιλοξενούμενοί μου στο Ξηροκάμπι ξετρελαίνονται με τη Γόλα, τη Ζερμπίτσα, τον Ταθγετο με το καταφύγιο και τις πηγές του, το Μαγγανιάρη και τους Πενταυλούς, την εντυπωσιακή Κουμουστά και την πανέμορφη διαδρομή προς αυτήν μέσω του φαραγγιού της Ρασίνας, το Ελληνικό Γεφύρι και την Πετροκαμάρα, ακόμα και την πλατεία του Ξηροκαμπίου με τη βρύση της. Οι όμορφες αυτές εικόνες δεν λείπουν από τους συμπατριώτες μας που ζουν στο χωριό. Ας επιτρέψουμε και σ' αυτούς που ζουν μακριά από αυτό να τις έχουν έστω και στον τοίχο του σπιτιού τους ως φωτογραφίες, σε ένα απλό ημερολόγιο ακόμα και σ' αυτούς που ζουν στο εξωτερικό. Και έσοδα για το Δήμο θα υπάρξουν και οι συμπατριώτες μας θα έχουν καθημερινή νοερή επαφή με το χωριό τους.

Σ. Θ. Κ.

Η προσωπικότητα και η δράση του Αμούς αγά από τη Βαρδούνια στην προεπαναστατική Πελοπόννησο

Αφότου κατεστάλη το 1779 η Αλβανοκρατία στην Πελοπόννησο και αποκαταστάθηκε η έννομη τάξη με τις ενέργειες του Καπουδάν πασά Γαζή Χασάν Τζεζαερλή, και μέχρι την επανάσταση του 1821 η δύναμη των χριστιανών κοτζαμπάσηδων του Μοριά αλλά και των μουσουλμάνων ομολόγων τους, των αγιάνηδων (*ayan*),¹ αυξήθηκε πολύ. Οι δεύτεροι, ιδιαίτερα, διαθέτοντας επί πλέον όλα τα πλεονεκτήματα που τους παρείχε το θρήσκευμά τους, ως κυρίαρχο μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, εξελίχθηκαν σε πανίσχυρους τοπικούς τυραννίσκους, μερικοί από τους οποίους κατέλαβαν και αξιώματα όπως εκείνο του Μόρα βαλίσι (*Mora valisi*), δηλαδή του πασά-διοικητή της Πελοποννήσου.

Ανάλογης σημασίας, διαφορετικής όμως υφής, ήταν η δύναμη που ανέπτυξαν στην περιοχή της Βαρδουνίας² οι τοπικοί ισχυροί αγάδες. Ο ρόλος που τους είχε ανατεθεί ήταν η διατήρηση της οθωμανικής εξουσίας στις περιοχές που γειτνιάζαν με την ανυπότακτη Μάνη και γενικότερα της νοτιοανατολικής Πελοποννήσου.

Τα μέτρα για την επιτήρηση της Μάνης εντάθηκαν ακόμη περισσότερο, όταν στις αρχές του 1807 διορίστηκε διοικητής της Πελοποννήσου ο γιος του Αλή πασά Βελής.

Το 1808 εκπονήθηκε από μερικούς εκ των ισχυρότερων Τούρκων του Μοριά, σε συνεργασία με Έλληνες κοτζαμπάσηδες, οι οποίοι θεώρησαν κατάλληλη την ευκαιρία να προωθήσουν την απελευθέρωση της Πελοποννήσου από τον οθωμανικό ζυγό, σχέδιο αυτονόμησης της Πελοποννήσου, το οποίο προέβλεπε επίκληση της βοήθειας του Μ. Ναπολέοντα, για να εκδιώξουν το Μόρα Βαλεσί.

Η συνωμοσία είχε άδοξο τέλος και ενίσχυσε τη δύναμη και την επιβολή του Βελή στην Πελοπόννησο³.

Ανάμεσα στους συνωμότες του 1808 συγκαταλέγονταν και τρεις από τους ισχυρότερους αγάδες των Τουρκοβαρδουνιωτών, «ο Μ ο υ σ ά γ α ς, ο Ρ ο υ μ π ή ς και ο Κ α ρ ά μ ε ρ ο ς»⁴. Για τον πρώτο από αυτούς, τον Amus aga (που οι ελληνικές

1. Για τους αγιάνηδες στην Πελοπόννησο βλ. Αναστασίας Κυρκίνη-Κούτουλα, Η οθωμανική διοίκηση στην Ελλάδα: η περίπτωση της Πελοποννήσου (1715-1821), Αθήνα 1996, σσ. 142-169.

2. Βαρδούνια ονομαζόταν στα χρόνια της Τουρκοκρατίας η νότια περιοχή της επαρχίας Λακεδαιμόνος. Οι κάτοικοί της ήταν Αλβανοί μουσουλμάνοι που τους εγκατέστησε εκεί το 1715 μετά την ανάκτηση της Πελοποννήσου από τους Βενετούς ο Μ. Βεζίρης Δαμάδ Αλή πασάς, για να αποτελέσουν εμπροσθοφυλακή του τουρκικού στρατού στις επιθέσεις του εναντίον της Μάνης. Πληροφορίες για την ιστορία της περιοχής βλ. στο άρθρο του Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, Πελοποννησιακά 2 (1957), σσ. 91-140.

3. Για τη συνωμοσία αυτή βλ. Ν. Βερνίκος, Το σχέδιο αυτονομίας της Πελοποννήσου, υπό Γαλλική Επικυριαρχία, Εκδ. Τολίδη, Αθήνα 1997.

4. Κανέλλος Δεληγιάννης, Απομνημονεύματα, τ. Α', Αθήνα 1957, σ. 50.

πηγές αποκαλούν Μουσάγα) αναφέρεται από τον Κανέλλο Δεληγιάννη ότι «Ο Βελή πασιάς βλέπων την δυσαρέσκεια των Τούρκων και υποπτευόμενος προ πάντων αυτόν (εννοεί τον Αλή Φαρμάκη, ισχυρό Αλβανό του Λάλα) και τον Μουσάγαν Βαρδουνιώτην, ως τους πλέον ισχυρούς και θέλων να τους έχει πάντοτε εις περιορισμόν, τους προσεκάλεσεν επισήμως να υπάγουν εις Τριπολιτσάν, κατά τας αρχάς του 1808. Ο μεν Μουσάγας άμα προσεκλήθη υπήγεν»¹.

Για τον Α μ ο ύ ς α γ ά², του οποίου η δράση ενδιαφέρει το θέμα μας, λίγες είναι οι πληροφορίες που μας δίνουν οι πηγές. Σύμφωνα με αυτές, στη διάρκεια του ρωσοτουρκικού πολέμου 1787-1791 έγινε στην περιοχή της Βαρδουνίας ανταρσία από τους Μεράκο³ και Αυδή. Ο πρώτος από αυτούς ήταν εμίρ της Αραβίας που είχε καταταγεί στη σωματοφυλακή του Αλή πασά στα Γιάννενα αλλά στη συνέχεια δραπέτευσε στη Βαρδούνια. Ο δεύτερος ήταν πλούσιος Τουρκοβαρδουνιώτης με κτηματική περιουσία και πύργο στην Ποταμιά.

Οι δύο στασιαστές είχαν οχυρωθεί στον πύργο του Ζαλούμη στο Δαφνί. Εκεί τους πολιορκήσε μετά από διαταγή του Μόρα Βαλεσί ο Αμούς αγάς, ο οποίος όμως παρά τις επί τρίμηνο προσπάθειές του δεν κατόρθωσε να τους νικήσει. Έστειλε τότε ως ενίσχυση ο πασάς το φημισμένο κλέφτη Ζαχαριά Μπαρμπιτσιώτη, που με τη βοήθεια των λαγουμιτζήδων του χωριού Κοσμά, ανατίναξε τον πύργο του Δαφνιού και εξανάγκασε τους πολιορκημένους σε παράδοση.

Για το περιστατικό αυτό η δημοτική μούσα έπλασε το παρακάτω τραγούδι:

*Τρία μπαϊράκια βγήκανε μέσα ν' από τη Μάνη,
τα δυο τανε του Ζαχαριά, τόνα ταν του Μουσάγα.
Ο Ζαχαριάς εμίλησε και του Μουσάγα λέει:
«Μουσάγα, φύγε από δω, Μουσάγα, τράβα χέρι».
Μουσάγας χέρι τράβηξε κι ο Ζαχαριάς μιλάει:
«Μεράκο, για προσκύνησε μ' όλον τον νταϊφά⁴ σου
να σου χαρίσω τη ζωή, να σ' έχω μπουλουξή μου».
«Όσο ν' ο Μέρης ζωντανός, κανείν δεν προσκυνάει.
Ζάχο, σύρε στον τόπο σου, μη χάνεις τη ζωή σου».
Ο Ζαχαριάς εθύμωσε και των Κοσμίτων γράφει,
λαγουμιτζήδες για να ρθούν, ν' ανοίξουν το λαγούμι».*

Η βοήθεια του Ζαχαριά προς τον Αμούς αγά, όχι μόνο δεν τον χαροποίησε αλλά φαίνεται ότι προκάλεσε τη ζηλοτυπία του, καθώς και την αντίδραση των μπέηδων

1. Όπ.π., σ. 51.

2. Είχε και το προσωνύμιο Μπουλουμπασάκος (γιος του μπουλούμπαση/bolukbasi, αποσπασματάρχη).

3. Το όνομά του είναι παραφθορά του εμιράκος (υποκοριστικό του εμίρ επειδή ήταν μικρόσωμος). Βλ. σχ. Γ. Καψάλης, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, όπ.π., σ. 113.

4. Νταϊφάς ή ταϊφάς σήμαινε πλήρωμα караβιού ή γενικότερα ομάδα ανδρών.

του Μυστρά, οι οποίοι, κατά τον Τάκη Κανδηλώρο¹, έστειλαν επιστολές στον Αμούς αγά ζητώντας του να δολοφονήσει τον Ζαχαριά. Οι επιστολές αυτές δεν πρόλαβαν να φθάσουν στον προορισμό τους, γιατί σύμφωνα με την παράδοση έγινε το εξής:

Κοντά στη Ρασίνα δύο παληκάρια του Ζαχαριά συνάντησαν τον αγγελιοφόρο που μετέφερε στον Αμούς αγά τα γράμματα των μπέηδων, του τα αφαίρεσαν με απάτη, τα πήγαν στο Ζαχαριά κι εκείνος διάβασε σ' αυτά τη θανατική του καταδίκη. Για να γλιτώσει σκέφτηκε να απομακρύνει από το στρατό του Αμούς αγά τα δικά του παληκάρια που πολιορκούσαν τότε ακόμη τον πύργο του Εμίρ. Ισχυρίστηκε για το λόγο αυτό ότι κάποιος παπάς κατήγγειλε ότι ένας από τους άνδρες του Ζαχαριά του είχε κλέψει 100 γρόσια. Ζήτησε λοιπόν ο Ζαχαριάς να αποσυρθούν τα παληκάρια του, ώστε να αναγνωρίσει ο παπάς τον υποτιθέμενο κλέφτη. Αφού απεγκλώβισε έτσι την ομάδα του, την οδήγησε στο Μυστρά, όπου έστησε και τη σημαία του. Εκεί τον υποδέχτηκαν με φαινομενική εγκαρδιότητα οι μπέηδες κι ο Ζαχαριάς τούς ρώτησε αν έμειναν ευχαριστημένοι από τη συμμετοχή του στην πολιορκία. Όταν εκείνοι δήλωσαν ότι ευχαριστήθηκαν, οργισμένος ο κλέφτης τους έδειξε τα γράμματα που είχαν στείλει στον Αμούς αγά και τους απείλησε ότι θα τους σκοτώσει, αν δεν του φέρουν ως αντάλλαγμα πλούσια ρούχα για τους άνδρες του. Οι μπέηδες φοβήθηκαν, υποχώρησαν στις αξιώσεις του Ζαχαριά και το σχέδιο της δολοφονίας του έμεινε ανεκτέλεστο.

Αλλά η σχέση του Αμούς αγά με τον Ζαχαριά είχε συνέχεια. Λίγα χρόνια αργότερα από το παραπάνω περιστατικό δόθηκε στον Ζαχαριά η ευκαιρία να ταπεινώσει και πάλι τον πρώην διώκτη του. Σύμφωνα με τη σχετική παράδοση² πληροφορήθηκε κάποτε ο Ζαχαριάς ότι ο Αμούς αγάς πολιορκούσε τους Πύργους στην περιοχή Σκουφομύτη, στα σύνορα της Μάνης με τη Βαρδούνια. Έσπευσε τότε εκεί, διέλυσε το στρατό των Τούρκων και εγκαταστάθηκε στους Πύργους. Ο Αμούς αγάς, όταν έχασε τους συντρόφους του, μεταμφιέστηκε και κρύφτηκε κοντά σε έναν τσοπάνη. Διαδόθηκε τότε η φήμη ότι είχε σκοτωθεί και η μητέρα του γεμάτη αγωνία απευθύνθηκε στο Ζαχαριά να τη βοηθήσει να βρει το γιο της. Ο Ζαχαριάς ερεύνησε την περιοχή, τον ανακάλυψε και τον επέστρεψε ζωντανό στη μητέρα του, η οποία έδειξε με κάθε τρόπο την ευγνωμοσύνη της στον Ζαχαριά και τον ονόμασε παιδί της. Επακολούθησε τριήμερο γλέντι για τη συμφιλίωση των δύο ανδρών, αλλά φεύγοντας ο Ζαχαριάς είπε στον Αμούς αγά: «Άλλη φορά, Μουσάγα, να μην έβγης σε πόλεμο, γιατί σου το κόβω το κεφάλι. Και την αδελφή σου και τη μάνα σου θα τις βαφτίσω και τες δώσω γυναίκες των παληκαριών μου. Τούτο (: όσα έγιναν ως τώρα) στο χαρίζω και να προσκυνάς πάντα το σπαθί μου, ότι ο κασίδης ο Μουχαμέτης δεν βγαίνει μπροστά στο Χριστό μας. Πέκει; — Πέκει (: Σύμφωνα, πολύ καλά)».

1. Τάκης Κανδηλώρος, Ο Αρματολισμός της Πελοποννήσου, 1500-1821, εν Αθήναις 1924, σ. 175. Την παράδοση στην οποία αναφέρεται ο Κανδηλώρος διέσωσαν, όπως γράφει ο ίδιος, μαθητές του Φ. Κουκουλέ.

2. Όπ.π., σ. 205-206.

Ο Κανδηλώρος σημειώνει μάλιστα ότι, κατά τον Πολίτη, οι προύχοντες του Μυστρά μεσολάβησαν πολλές φορές και ο Αμούς αγάς έγινε πέντε φορές αδελφοποιτός του Ζαχαριά.

Η συνεργασία του Αμούς αγά με τον Ζαχαριά για την αποκατάσταση της τάξης στο Μοριά είναι χαρακτηριστική της ευκολίας με την οποία εναλλάσσονταν οι ρόλοι του παράνομου και του εκπροσώπου της τάξης στην οθωμανική επικράτεια της εποχής. Ακόμη και η διαδικασία της συμφιλίωσης, που αναφέρθηκε αμέσως παραπάνω, θυμίζει το λεγόμενο «ψυχικό» που γίνεται ανάμεσα στους Μανιάτες, όταν θέλουν να διακόψουν τις αντεκδικήσεις και μετά την τελετή της συναδέλφωσης γίνονται πλέον για πάντα φίλοι και συγγενείς πνευματικοί.

Η συμφιλίωση των δύο ανδρών δεν εμπόδισε πάντως τον Αμούς αγά να βοηθήσει μαζί με τον συντοπίτη του Γιουσούφ αγά τους Τούρκους στην εξόντωση των Μανιατών *Τζανήμπεη* και *Κουμουνδουράκη* το 1803. Επί πλέον καθοριστική υπήρξε η συμβολή τους και στην εξόντωση των κλεφτών κατά το διωγμό του 1804-1806. Αλλά η στάση του Αμούς αγά απέχει πολύ από του να είναι ξεκάθαρη: από πρωταγωνιστής στο διωγμό των κλεφτών, μεταπίπτει αργότερα ο ίδιος στην κατάσταση της παρανομίας, δεχόμενος να παράσχει άσυλο σε έναν Τούρκο αποσπασματάρχη (*böluqbasi*) που είχε αποστατήσει, όταν διατάχθηκε να κυνηγήσει τους κλέφτες. Ο πασάς της Πελοποννήσου, απέστειλε τότε στρατιωτική δύναμη στο Μυστρά, για να συλλάβει τον αποστάτη και λίγο αργότερα έστειλε εναντίον του Αμούς αγά εκστρατευτικό σώμα υπό τον ίδιο τον *κεχαγιάμπεη* του για να τον τιμωρήσει. Το γεγονός ότι ο Αμούς αγάς διέφυγε τότε την εξόντωση αποδίδεται και στη συμμαχία του με έλληνες κλέφτες¹. Πράγματι, κατά τον Leake, το 1805 μια ομάδα κλεφτών κυνηγημένων από τις αρχές της Καλαμάτας κατέφυγαν στον Αμούς αγά, ο οποίος τους δέχθηκε φιλικά. Την ίδια εποχή ο Χασάν μπέης του Μυστρά ζητούσε από τον πασά στην Τριπολιτσά να ανακαλέσει στην τάξη τον Αμούς, ο οποίος είχε αποσπάσει εκβιαστικά 20 πουργιά από τους κατοίκους του Μυστρά, δηλαδή 1.000 γρόσια, ποσό ιδιαίτερα υψηλό για τα δεδομένα της εποχής. Αλλά ο πασάς, δωροδοκημένος από τον Αμούς, κατά τον άγγλο περιηγητή, δεν έδειξε ιδιαίτερη προθυμία να ανταποκριθεί στο αίτημα αυτό².

Από την άλλη πλευρά συχνές ήταν οι συγκρούσεις του Αμούς αγά με διάφορους ονομαστούς κλέφτες του Μοριά. Οι συγκρούσεις αυτές απηχούνται και σε δημοτικά τραγούδια, όπως το παρακάτω που εξυμνεί την υπερηφάνεια της κλέφτικης οικογένειας *Πετιμεζά*:

*Σηκώνομαι πολύ ταχύ μαύρος από τον ύπνο,
παίρνω νερό και νίβομαι, νερό και ξενυστάζω,
ακό τα πεύκα να βροντούν και τις οξιές και τρίζουν.*

1. Βλ. EBE, 2852, φύλλο 1, σ. 2.

2. Βλ. John Alexander, *Bringadage and Public Order in the Morea 1685-1806*, Athens 1985, σ. 82.

*Το τι ναι ο βρόντος ο πολύς; ο βρόντος ο μέγας;
Οι Πετμεζάδες απερνούν και παν να πολεμήσουν
Και πάνε να βαρέσουνε τον σκύλο το Μουσάγα...
Κάθε κλαδί και φλάμπουρο, πέτρα και παληκάρι.¹*

Η συμμετοχή του Αμούς στη συνωμοσία κατά του Βελή δεν ήταν η πρώτη εχθρική του ενέργεια κατά του νέου πασά. Ήδη πριν από το τέλος Ιανουαρίου 1808, ο Αμούς και ο Γιουσούφ Ζαλούμης, οι σημαντικότεροι τότε ηγέτες των Τουρκοβαρδουσιωτών, είχαν έρθει σε σύγκρουση με τον Πασόμπη, στρατηγό και στενό συνεργάτη του Βελή. Τότε ο Πασόμπη εκστράτευσε εναντίον τους με δύναμη 6000 ανδρών και τους ανάγκασε μετά από δεκαήμερη στενή πολιορκία να εγκαταλείψουν τους οχυρούς πύργους τους. Τη λύση έδωσε η μεσολάβηση του κοτζάμπαση της Βοστίτσας Σωτηράκη Λόντου, που φρόντισε να τους χορηγηθεί αμνηστία με αντάλλαγμα την καταβολή λύτρων².

Το ότι το γεγονός αυτό πρέπει να προηγήθηκε της 30ής Ιανουαρίου 1808 προκύπτει από επιστολή του Βελή προς τον πατέρα του Αλή, η οποία περιλαμβάνεται στο Αρχείο Αλή Πασά (Γεννάδειος Βιβλιοθήκη) και την οποία δημοσίευσε ο Δημ. Σταματόπουλος³. Στην επιστολή αυτή ο Βελή αναφέρει μεταξύ άλλων «και με τους Μωραήτες ήσυχα είμασθε, της μπαρδούνιας ο καβγάς σας το 'κανα ηφαντέ (: ifade = έκθεση) οπού έγινεν μηρηταράφ (ber taraf olmak = αποσοβούμαι). Ήλθε και ο Μουσάγας εδώ και αυτός φαρατζί (farazi = υποθετικός) είναι όλος ειδικός μας...»

Αποδείχθηκε βέβαια πολύ σύντομα ότι ο Αμούς αγάς δεν έγινε πραγματικά «ειδικός» του Βελή, από τη συμμετοχή του το 1808 στη συνωμοσία, στην οποία ήδη αναφερθήκαμε. Έτσι ο Τουρκοβαρδουσιώτης αγάς έγινε ύποπτος στα μάτια του πασά και τον Αύγουστο του 1810, όταν ο Βελή πασάς διατάχθηκε να μεταβεί με το στρατό του στη Σόφια και το Ρουσσούκ για να πολεμήσει στις τάξεις του οθωμανικού στρατού κατά των Ρώσων, φαίνεται ότι πήρε μαζί του εκτός από άλλους ύποπτους και τον Αμούς, τον οποίο κρατούσε ως τότε όμηρο στην Τριπολιτσά, για να του αφαιρέσει τη δυνατότητα να υποκινήσει ταραχές στο Μοριά κατά τη διάρκεια της απουσίας του. Εκεί, στο ρωσοτουρκικό μέτωπο και κατά πάσα πιθανότητα στη Σόφια φαίνεται ότι βρήκε το θάνατο ο Αμούς αγάς, αν κρίνουμε από το παρακάτω μανιάντικο μοιρολόι⁴:

*Εσείς, πουλιά της Ρούμελης κι αηδονία της Μπαρδούνιας,
το Μάη μη λαλήσετε, όλο το καλοκαίρι,*

1. Βλ. Τάκης Κανδηλώρος, ό.π., σ. 145.

2. Βλ. Α. Φραντζής, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος* αρχομένη από του έτους 1715 και λήγουσα εις το 1835, τόμ. 1, Αθήνα 1839, σ. 47.

3. Δημ. Σταματόπουλος, *Κομματικές φατρίες στην προεπαναστατική Πελοπόννησο (1807-1816)*. Ο ρόλος των Τουρκαλβανών του Αλά ως παράγοντας πολιτικής διαφοροποίησης, *Ίστωρ* 10, 1997, σ. 196:48.

4. Βλ. Passow, *Carmina popul. Graec. recent.*, αρ. 180 και 181.

γιατ' ήρθ' η άνοιξη πικρή, το καλοκαίρι μαύρο.
Μουσά Μπαρδούνιας πέθανε στις Ρούμελης τα μέρη,
κι ήρθαν τα παλικάρια του και φέραν τ' άρματά του
κι εφέρανε και γράμματα, σε τρεις μεριές καημένα.
Σε σένα, βρε Μπραήμ αγά, Ρουμπή και Καραμέρο,
να μ' έχεις έγνοια τα παιδιά, τον πύργο της Κουρτσούνας¹
όσο ν' αξιώσει Αρήφαγας, ν' αξιώσει κι ο Μπραϊμης,
να περιλάβουν τα κλειδιά, τον πύργο της Κουρτσούνας,
τι εμένα μ' έβαν' ο πασάς στη Σόφια μπουλομπάση,
στους πεθαμένους μπίμπαση και στους νεκρούς βεκίλη².
Κι εγώ πάλι παντρεύτηκα και πήρ' άλλη γυναίκα,
κι αυτά τα λιανοχάλικα αδέρφια και ξαδέρφια.

Από το μοιρολόι αυτό μαθαίνουμε και τα ονόματα μελών της οικογένειας του Αμούς αγά, όπως του αδελφού του Ιμπραϊμ και των γιων του Αρίφ και Ιμπραϊμ.

Υπάρχει και παραλλαγή του τραγουδιού αυτού, δημοσιευμένη στο Σπαρτιατικό Ημερολόγιο του 1910 (ΙΑ') με τίτλο *Ο Ζαμπαρδούνιας*³. Σύμφωνα με τον Γ. Καψάλη⁴ το τραγούδι αυτό έφεραν στη Βαρδούνια οι ακόλουθοι του Αμούς αγά, Τούρκοι και Έλληνες Βαρδουνοχωρίτες, όπως ο Γιώργης Γιατράκος, ο Ηλίας Μπισμπίνης, ο Νικόλαος Κομνηνός από το Ξηροκάμπι, ο Ιωάννης Βορβής, ο Ατσιδάς, ο Παπαδάκος από την Άρνα κ.ά.

Κατ' άλλη εκδοχή ο Αμούς αγάς δεν σκοτώθηκε στο μέτωπο κατά των Ρώσων, αλλά δηλητηριάστηκε στην Κωνσταντινούπολη με εντολή του σουλτάνου, στον οποίο είχε καταστεί επίφοβος λόγω της μεγάλης του επιρροής. Η εκδοχή αυτή φαίνεται υπερβολική, ιδίως ως προς την αιτιολόγησή της⁵.

Πέρα από τις προσωπικές περιπέτειες του Αμούς αγά, για μερικές από τις οποίες έγινε ήδη λόγος, μένει να προσδιορίσουμε τη θέση του ανθρώπου αυτού στο πλαίσιο της οθωμανικής πραγματικότητας της εποχής του. Προβεβλημένος εκπρόσωπος μιας κλειστής τοπικής κοινωνίας που δεν ήταν χριστιανική αλλά ούτε και θερμή στη μουσουλμανική της πίστη⁶, που δεν ήταν ελληνική αλλά ούτε και οθωμα-

1. Πρόκειται για τον πύργο του Αμούς αγά στο χωριό Κουρτσούνα της Βαρδούνιας, η οποία μετονομάστηκε αργότερα σε Βασιλική από την παλαιά «Βασιλική» λεωφόρο που οδηγούσε από τη Σπάρτη στην Καρδαμύλη. Βλ. σχετικά Νικήτα Νηφάκη, *Μανιάτικα Ιστορικά Στιχουργήματα*, εκδ. υπό Σωκράτη Β. Κουγέα, Αθήνα 1964, σ. 114.

2. Η λέξη *μουλομπάση* (bolukbasi) σήμαινε τον αρχηγό αποσπάσματος από περίπου 50 άνδρες του οθωμανικού στρατού, η λέξη *μπίμπαση* (binbasi) τον χιλίαρχο και η λέξη *βεκίλη* (vekil) τον αντιπρόσωπο μιας κοινότητας στην πρωτεύουσα.

3. Τίτλος που δινόταν στον εκάστοτε αρχηγό των αγάδων της Βαρδούνιας. Υποδηλώνεται ότι ο Αμούς αγάς κατείχε κατά διαστήματα το αξίωμα αυτό.

4. Γ. Καψάλης, *ό.π.*

5. Βλ. Π. Χ. Δούκας, *Η Σπάρτη διά μέσου των αιώνων*, Εν Νέα Υόρκη 1922, σ. 814.

6. Βλ. Archives Nationales de France, Correspondence Politique, φ. 42, όπου ο Γάλλος πρόξενος αναφέρει ότι η θρησκεία τους ήταν κράμα χριστιανικής και μουσουλμανικής.

νική, που δεν ήταν υποταγμένη αλλά ούτε και ανεξάρτητη, που της είχε ανατεθεί συγκεκριμένη αποστολή (να αποτελεί αντίπαλο δέος για τη Μάνη)¹ την οποία όμως αντιλαμβανόταν και ερμήνευε κατά το δοκούν, ανάλογα με τις περιστάσεις, τα πρόσωπα και τις συγκυρίες, ο Αμώος Αγάς, ήταν μια προσωπικότητα που δεν θα μπορούσαμε να της αποδώσουμε εύκολα ταυτότητα με τη σημερινή σημασία του όρου.

Ο Αμώος αγάς βρίσκεται στην υπηρεσία της οθωμανικής διοίκησης, δεν διστάζει όμως να αξιώνει παράνομα από τους κατοίκους του Μυστρά εισφορά 500 γροσίων το χρόνο για να μην τους πειράζει². Όταν κάποιος αρνούνται να του καταβάλουν τα ποσά που απαιτεί, επιδίδεται σε απαγωγές ή άλλες αξιόποινες πράξεις³. Είναι ταυτόχρονα θηλυκός για την παληκαριά και την ομορφιά του αλλά και για την ασυνέπεια και τον καιροσκοπισμό του.

Όπως πολύ χαρακτηριστικά σημειώνει ο Καψάλης «Είχε μαζευτεί λοιπόν εκεί (: στη Βαρδούνη) κάθε καρδιάς καρδί. Άνθρωποι... που δεν είχαν καινή ούτε τη φυλετική ούτε τη θρησκευτική προέλευση. Το ανακάτωμα τούτο (Οι Τουρκανάκατοι, όπως άλλως τους έλεγαν) διαφόρων φυλών και θρησκειών είχαν ελαττωμένη την πίστη του — μουσουλμάνοι Αρβανίτες δεν εδυσκολεύονταν λ.χ. να ορκίζονται στο όνομα του Χριστού και της Παναγιάς και να μη τηρούν τα παραγγέλματα του Κορανίου, και τα μωαμεθανικά ήθη και έθιμα (πίνοντας λόγου χάρη φανερά κρασί)...⁴».

Αλλά και όλος ο προεπαναστατικός Μοριάς έχει αποκτήσει ένα πολυεθνικό χαρακτήρα. Είναι αγεμάτος από Λεβαντίους, από Φράγκους, από Ραγούζαίους, από Ιταλούς και κυρίως από νεαρούς γιατρούς της Βενετίας και των Ιονίων, που έρχονται να ξεμπερδέψουν τους καθήδες και τους αγάδες» κατά τον Σατωμπριάν⁵. Και, φυσικά, υπήρχαν παράλληλα Εβραίοι, Αθίγγανοι, Αρβανίτες, Τούρκοι και Έλληνες. Οι τελευταίοι αποτελούσαν όχι μόνο τη συντριπτική πλειονότητα του πληθυσμού αλλά και τη μόνη εθνικά συνειδητοποιημένη ομάδα, η οποία ανυπομονούσε να αποκτήσει την ανεξαρτησία της.

Αναστασία Κυρκίνη-Κούτσουλα, δ. Ιστορίας

1. Βλ. σχετικά και Απ. Δασκαλάκη, Η Μάνη και η Οθωμανική αυτοκρατορία, Εν Αθήναις 1923, σ. 152.

2. W. Martin Leake, Travels in the Morea, London 1830, I, 189-190. Βλ. επίσης παραπάνω σελ. 7, για τις αξιώσεις του Αμώου από τους κατοίκους του Μυστρά.

3. Σε κώδικα της Μονής Ζερμπίτσας του 1798 διαβάζουμε «χθιας πεντακόσια γρόσια χρέος του μοναστηριού δι' ομολογιών, το οποίο εμπήκεν εις εξαγοράν του ηγουμένου από τον επήρην σκλάβον ο μωσαγάς μεταρδωμιάτης». Βλ. Αρχιμανδρίτου Θεοφ. Σιμόπουλου, Ανέκδοτα εκ κωδικίων Σπάρτης και Μονεμβασίας, Αθήναι 1970, σ. 52.

4. Καψάλης, ό.π., σ. 116.

5. Βλ. Ν. Βερνίκος, ό.π., σ. 26.

Παλιοπαναγιά - Παλιόχωρα

Η Παλιόχωρα είναι εγκαταλελειμμένο χωριό σε απόσταση δύο χιλιομέτρων ανατολικά της Τόριζας. Από τα ερείπια συνάγεται ότι ο αριθμός των σπιτιών δεν ξεπερνούσε τα εβδομήντα¹. Ως Παλιόχωρα ή Καλογερόλακκα είναι επίσης γνωστό κτήμα ψηλά στο καλλιεργήσιμο μέρος του Ταυγέτου, που ανήκε στο μοναστήρι της Γόλας τουλάχιστον από το 1758².

Το χωριό της Παλιοπαναγιάς σχετίζεται με την ύπαρξη παλιάς εκκλησίας της Παναγιάς³, που δεν υπάρχει σήμερα, σε μικρή απόσταση από τη σημερινή μεγάλη εκκλησία. Η άλλη εκκλησία που σήμερα λέγεται παλιά εκκλησία είναι έργο των χρόνων της Επανάστασης⁴. Η Παλιοπαναγιά υπήρξε πρώτη πρωτεύουσα του δήμου Φάριδος⁵. Το 1915 το κοινοτικό συμβούλιο ζήτησε τη μετονομασία της Παλιοπαναγιάς σε Φάριν. Το συμβούλιο Τοπωνυμίων απέρριψε την αίτηση (21 Ιουλίου 1915), με το αιτιολογικό ότι ήταν άγνωστη η θέση της ομηρικής πόλης⁶.

Γύρω από την εκκλησία πρέπει να φανταστούμε την ανάπτυξη οικισμού, εφόσον συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις, όπως νερό και παραγωγικό έδαφος. Παλαιότερη μαρτυρία για την ύπαρξη του χωριού είναι του έτους 1612⁷. Στη διάρκεια κατοχής της Πελοποννήσου από τους Βενετούς (1685-1715) το χωριό εξακολουθεί να αναφέρεται ως Παναγιά (1697, 1699)⁸. Σε έγγραφο όμως του 1757 αναφέρεται ότι ο Δημήτριος Κανελλάκης από το χωριό Παλιόχωρα πουλάει το κτήμα του στο Βεργασίο στην Μπαλιά (την Παλιά) Παναγιά⁹. Της Παλιόχωρας όμως δεν γίνεται καμία μνεία στις βενετσιάνικες αναφορές.

Με βάση όλα τα παραπάνω είναι εύκολο να κάνουμε κάποιους συλλογισμούς, που μπορούν να εξηγήσουν πώς προήλθαν οι ονομασίες Παλιοπαναγιά - Παλιόχωρα. Στα βυζαντινά χρόνια η περιοχή κατοικείται. Με την άφιξη των Τούρκων πολλοί κάτοικοι εγκατέλειψαν το χωριό και εγκαταστάθηκαν στην Παλιόχωρα, η οποία φυσικά είχε τότε άλλο όνομα. Μερικοί, πάντως, παρέμειναν στην Παναγιά ή επέστρε-

(συνέχεια στη σελ. 17)

1. Δ. Γ. Κατσαφάνα, Παλιοπαναγιά, Ανώγεια και Ξηροκάμπι, Αθήνα 1982, σ. 42.
2. Κώδικας Γόλας, σ. 10.
3. Ν. Γ. Πολίτη, Τοπωνυμικά, Λαογραφία 5 (1916/15) 544.
4. Δ. Γ. Κατσαφάνας, όπ.π., σ. 286.
5. Β. Γ. Σκιαδά, Ιστορικό διάγραμμα των δήμων της Ελλάδος, σ. 385.
6. Ν. Γ. Πολίτης, όπ.π., σ. 544.
7. Buchon, Nouvelles recherches historiques sur la principauté française de Morée et sur hautes baronnies, Paris 1843, σ. 285.
8. Κ. Μέρτζιου - Θ. Παπαδόπουλου, Ο Μυστράς και η περιφέρειά του εις τα Αρχαία της Βενετίας κατά την Ενετοκρατίαν (1687-1715), Λακωνικά Σπουδαί 9 (1988) 205, 261 κ.α.
9. Θ. Σ. Κατσουλάκου, Πωλητήρια έγγραφα του 18ου αι., Φάρις 14 (1996) 3-4.

ΚΟΥΜΟΥΣΤΑ*

Απόσπασμα «Από ένα ημερολόγιο»
του Τάσου Δ. Βολτή, Εκπαιδευτικού - π. Σχολικού Συμβούλου

(Συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος)

Στα μικρά διαλείμματα της φασαρίας μας, τα κουδουνίσματα που κανοναρχούσαν το περπάτημα των ζώων, έχαναν κάπου-κάπου τον ρυθμικό τους κτύπο, καθώς ένα δυνατό φύσημα των ρουθουνιών του ζώου, τίνιζε το κεφάλι προς τα πάνω. Δείγμα της προσπάθειας και της κούρασης από τον ανήφορο. Και τραβούσαν σίγουρα στον ανηφορικό δρόμο.

Πάνωθέ μας, κατακόρυφοι οι τεράστιοι όγκοι των βράχων, κάθετοι λες, αιωρούνταν απειλητικά, καθώς έτσι μας φάνινονταν ανάερα ότι θα κατακυλήσουν! Κάποτε φθάνουμε σε επικίνδυνο πέραςμα! Οι φωνές μας σταμάτησαν. Το βλέμμα με δέος στέκει εκεί ψηλά στις κορφές, που σχεδόν μας κρύβουν το φως με τον όγκο τους.

Η άγρια γαλήνη του τοπίου, γίνεται λες φοβέρα! Μα και πάλι σε λίγο το φως του ήλιου και της γαλανής ημέρας, σε ημερώνουν με ένα αίσθημα ανακούφισης. Γιατί το φως εκείνο που λάμπει τώρα και λούζει τις πλαγιές περνά σε μιαν άλλη αίσθηση.

Μετουσιώνεται σε άγιο φως, ζωή και πνεύμα μαζί! Και όλο ανεβαίνουμε! Νερά κυλούν στις άκρες των βράχων. Τα πολυτρίχια στρώνουν ένα παχύ βελούδο, που με τα χρόνια σκέπασε τις λείες πέτρες.

Νά και το άλλο παμπάλαιο γεφύρι! Κτισμένο με πέτρα, χιλιοχρονίτικο, κρατά γερά στο πέραςμα των αιώνων. Σε λίγο και πάλι το ανοιχτό του ουρανού στον ορίζοντα, με τις δασωμένες πλαγιές να φαντάζουν σαν να ακουμπούν στην άκρη του ουράνιου θόλου.

Καστανιές, σφεντάμια, καρυδιές πλατύφυλλες, δίνουν μαζί με την άλλη άγρια βλάστηση, κάποιο ημέρωμα στο τοπίο. Τι εναλλαγές που έχει η φύση! Αλλάζουν όλα!

Εδώ δεν σε φοβίζει το βουνό. Η βλάστηση στέκεται γελαστή. Τα πετροχάλικα έλειψαν από το δρόμο μας. Τα μουλάρια τώρα πατούν πάνω σε στρώμα από γκριζό χρώμα αφράτο, λες και στρώθηκε ανάλαφρο χαλί. Σηκώνεται ένας ελαφρός μπουχός σκόνης, σαν αραιή ομίχλη. Έχεις την αίσθηση, πως δεν είναι χρώμα, αλλά μια ανοιχτόχρωμη στάχτη, που στρώθηκε σε πάχος αρκετό, έτσι όπως βυθίζονται μέσα οι οπλές των μουλαριών. Έξαφνα, στη στροφή, ανάμεσα από στεφάνωμα δέντρων, στο πρώτο υψωματάκι αριστερά μας, ξεπροβάλλει ένα μοναχικό ερημοκκλήσι. Είναι ο Άγιος Σπυρίδωνας. Εδώ θα γίνει ο πρώτος σταθμός μας, να ξεκουράσουμε τα μουλάρια και να ξεμουδιάσουμε κομμάτι! Ν' ανάψουμε και τα λερά καντήλια του Αγίου, που τόσον καιρό μένουν ξεχασμένα και σβηστά.

* Αναδημοσίευση με άδεια του συγγραφέα από το περιοδικό Λακωνικά τ. 193 (1999).

Το ποτάμι τώρα κυλάει από τα δεξιά μας. Η αριστερή όχθη φθάνει κοντά στο μονοπάτι. Τα αιωνόβια πλατάνια ρίχνουν τον ίσκιό τους με το πλατύ φύλλωμά τους πυκνό. Όψη άλλη τώρα! Γελαστή, ειρηνική. Ολόλευκες μεγάλες-μικρές πέτρες στρογγυλεμένες από τα χρόνια, βρίσκονται μέσα και έξω από την κοίτη. Οι ρίζες από τα πλατάνια, καμπουρωμένες, σχηματίζουν υπέργειες καμπύλες, σκουρόχρωμες, μπλεγμένες μεταξύ τους.

Ξεκινούμε και πάλι. Τα ζα, αν και ξεκουράστηκαν λίγο, αγκομαχούν και ξεφυσούν στον απότομο ανήφορο. Μα από τώρα κορυφώνεται και η αγωνία μας. Η αίσθηση ότι πλησιάζουμε μας κάνει νευρικά και ανυπόμονα εμάς τα παιδιά. Λιγότερος από μισός δρόμος έμεινε. Κουρνιασμένα και πάλι στο βαθούλωμα του σαμαριού, κουνάμε τα πόδια μας αριστερά-δεξιά πάνω στους μπόγους για να μη μουδιάσουμε.

Άλλη τώρα αλλαγή στο τοπίο. Στ' αριστερά μας απύθμενο το βάθος του φαραγγιού. Κατακόρυφοι απέναντι γυαλίζουν οι βράχοι του σχιστόλιθου, εκεί προς το οροπέδιο της Γόλας. Μικρά γυρίσματα του δρόμου και η τελευταία μεγάλη γυριστή ανηφοριά. Η καρδιά λες και θα σπάσει! Αγωνία! Τα μάτια ανοίγουν ανυπόμονα να κοιτάζουν πότε θα φανούν τα πρώτα σπίτια! Προσπερνούμε τους βράχους, ανοίγει η στροφή.

Νάτα! Κουρνιασμένα εκεί ψηλά, αμφιθεατρικά, σωστές αετοφωλιές, κρέμονται ανάερα. Η Κουμουστά! Ο μικρός τώρα, αλλά ιστορικός άλλοτε οικισμός, μιας μικρής βυζαντινής πολιτείας. Και τα πέτρινα σπίτια, παλιά κι ερειπωμένα πολλά, με τα χαγιάτια τους να σου γνέφουν θαρρείς να τα φτάσεις.

Ανάμεσά τους μόλις διακρίνονται δύο από τις παλιές βυζαντινές εκκλησίες. Πλημμυρίδα οργιαστική από βλάστηση. Τι φαινόμενο κι αυτό! Ανάμεσα στην αγκαλιά του βουνού, σε βράχους θεόρατους, πέτρες κακοτράχαλων μονοπατιών, να σφύζει η ζωή με τόσο πράσινο!

Να σε τρομάξει η άγρια φύση και η όψη του βουνού και να μερώνεις με την πράσινη χλωροθάλασσα. Έχει ξυπνήσει για καλά πια η φύση! Η χειμερία νάρκη αποτινάχτηκε με τον ερχομό της άνοιξης. Ο ακατοίκητος οικισμός πέρασε έναν ακόμη σιωπηλό χειμώνα. Μα σαν μπήκε η άνοιξη, τον ξύπνησαν τα ζωνερά σφυρίγματα των κοτσυφιών και το κακάρισμα της πετροπέδικας.

Τώρα τα κουδουνάκια των μουλαριών ηχούν γλυκά. Σε λίγο θ' ακουστούν και τα κυπριά που κρέμονται στον τράχηλο των αγριόδιγων.

Ο Παντελής τα βόσκει στην πλαγιά και είναι πρώτα εκείνα που δίνουν ζωή στον τόπο.

Είναι μέρες τώρα που η φύση λίγο-λίγο, μετά το χειμωνιάτικο λήθαργο, βρήκε τη γλυκειά της ώρα. Η βαριά σιωπή των κοκκινόβραχων, έγινε αντιβούισμα ζωής.

Δέκα λεπτά πορείας μένουν ακόμη! Τα πρώτα πυκνά δέντρα στο δρόμο μας, σχηματίζουν γαλαρίες. Φτάσαμε! Οι κύπιοι της καρδιάς πολλαπλασιάζονται. Τι περιεργή συγκίνηση είναι αυτή! Νιώθω μια τρεμούλα! Καλημέρα, αγαπημένη γη του παιδικού μου κόσμου. Κουμουστά, καλώς σε βρήκαμε.

(Συνέχεια στο επόμενο τεύχος)

Οι αετοί του Μύτικα

Μύτικας, ως γνωστόν, είναι το βουνό δυτικά του Παλαιοχωρίου. Αρχίζει από την περιοχή της Γόλας και καταλήγει στη βόρεια, απότομο και βραχώδη πλευρά του, έναντι του χωριού Κουμουστά. Η βραχώδης και τελείως κάθετη πλευρά παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον.

Ήμουν μόλις επτά ετών. Μάιος του 1917. Ο αείμνηστος πατέρας μου με πήρε μαζί του πηγαίνοντας για συγκομιδή καυσόξυλων στην περιοχή του Μύτικα. Ήθελα να επισκεφθώ την περιοχή αυτή. Με τοποθέτησε λοιπόν στο άσπρο αλόγο μας· ήσυχος, μεγάλης αντοχής και πολύτιμος βοηθός του. Ξεκινήσαμε πρωί από το χωριό. Η ανατολή του ηλίου μας βρήκε πριν φθάσουμε. Σταματήσαμε λίγο και την απολαύσαμε. Ήτο μεγαλειώδης. Επίσης έκαμε την εμφάνισή της στην περιοχή των εκβολών του Ευρώτα η θάλασσα. Πολύ με εντυπωσίασε. Έβλεπα για πρώτη φορά. Μετά την ολιγοχρόνιον στάση μας συνεχίσαμε και ύστερα από μία ώρα φθάσαμε στη βάση της προαναφερθείσης βραχώδους πλευράς του Μύτικα.

Εδώ πολύ μου τράβηξαν την προσοχή μου οι αετοφωλιές. Ομοιάζον πολύ με μεγάλα καλάθια. Ήσαν καλοφτιαγμένες και κολλημένες στο βράχο. Σε ύψος περίπου 300 μ. διέκρινα τα νεογνά των κινούμενα μέσα στη φωλιά τους. Τις αντιπαρήλαμε συνεχίζοντας να συγκεντρώνουμε καυσόξυλα που υπήρχαν άφθονα.

Εδώ πάλι ένα νέο γεγονός μου τράβηξε για δεύτερη φορά την προσοχή μου, όταν διέκρινα στη βραχώδη περιοχή πολλούς σκελετούς χελωνών. Απόρησα πώς βρέθηκαν και ζήτησα από τον πατέρα μου την εξήγηση. Μου την έδωσε αμέσως. Συγκεκριμένα μου είπε ότι οι χελώνες είναι άριστη τροφή των αετών. Ως έχουν όμως οι χελώνες με το ισχυρόν κάλυμμα των είναι αδύνατον να φαγωθούν υπό των αετών. Εδώ έρχεται η φύσις. Οι αετοί έχουν προικισθεί με τρομεράν όρασιν. Τα μάτια των είναι φακοί μεγάλης εντάσεως. Από αρκετόν ύψος που πετούν διακρίνουν τις χελώνες που περπατούν αμέριμες. Αμέσως με κάθετον εφόρμησιν τις αρπάζουν. Τις σηκώνουν σε αρκετό ύψος και τις εγκαταλείπουν. Πέφτοντας από μεγάλο ύψος θρυμματίζονται. Αμέσως οι αετοί, που παρακολουθούν την πτώση τους, πλησιάζουν και περισυλλέγουν το απελευθερωθέν κρέας των. Έτσι εξοικονομούν άριστη τροφή.

Η φύσις έχει προικίσει με μεγάλες δυνατότητες τον αετόν, ώστε δικαίως θεωρείται ο βασιλέας των πτηνών. Ο τρόπος κατασκευής των φωλιών του, η θέσις τους που είναι τέτοια, ώστε να μην μπορεί να την πλησιάσει ούτε άνθρωπος αλλά ούτε και άλλο ζώο, ώστε να είναι ασφαλή τα νεογνά τους, και ο τρόπος εξοικονόμησης της τροφής τους με άφησαν κατάπληκτο. Ουδέποτε θα ξεχάσω την επίσκεψίν μου αυτή στο Μύτικα.

Νικόλαος Μπουραζέλης
Συνταγματάρχης ε.α.

Έμπορος στο Ξηροκάμπι

Ο παππούς μου Βασίλειος Σ. Χριστόπουλος* καταγόταν από την Κορυτσά της Β. Ηπείρου και εγκαταστάθηκε στο Ξηροκάμπι, όπου και πέθανε. Άσκησε πολλά επαγγέλματα και κυρίως αυτό του εμπόρου. Μεθοδικός καθώς ήταν κρατούσε αρχείο, στο οποίο καταχωρούσε σημειώσεις για δικές του δουλειές και την αλληλογραφία με όσους συναλλασσόταν. Δοσοληψίες είχε με εμπόρους από διάφορες πόλεις της Ελλάδος και του εξωτερικού (Ρουμανία, Αλβανία).

Κύριε Φώτη Τσίτσα και Βαλαούρη, εις Θεσσαλονίκη

Εν Ξηροκάμπι τη 30 Μαρτίου 1914

Έλαβον την από 21 τρέχοντος φιλικήν σας με τας δευτέρας εκδόσεως επιταγής εθνικής τραπέζης εκ δραχμών 374.40, την οποίαν μου εστείλατε με τον Σταύρον Γεωργ. Πουλακάκον. Ιδών να μου γράψετε ότι μου εστείλατε εις τας 25 παρελθόντος μηνός επιστολήν σας μετά επιταγής την οποίαν δεν έλαβον.

Χθες επήγα εις Γύθειον και εξαργύρωσα την επιταγήν άνευ αντικρύσεως. Σας παρακαλώ μου στέλνετε την εκκαθάρισιν της ζαχάρεως την οποίαν είχαν παραγγείλει δια λογαριασμόν ενός φίλου μου μπακάλη, τον οποίον επιβαρύνουν τα έξοδα και ναύλοι της ζαχάρεως. Να μου γράψετε τας τιμάς ελαίου της αγοράς σας και, εάν είναι ικανοποιητικά, να σας στείλω μερικό λάδι.

Σας φιλώ και ασπάζομαι
Β. Σ. Χριστόπουλος.

Την διεύθυνσιν εις τας επιστολάς σας να γράψετε Ξηροκάμπι Σπάρτη και όχι Γύθειον. Το Γύθειον από εδώ απέχει 6 ώρας η δε Σπάρτη 2 ώρας. Εις την Σπάρτη είναι έδρα νομού, διευθύνει και το Γύθειον. Το ταχυδρομείον έρχεται πρώτα εις την Σπάρτη, έπειτα εις Γύθειον. Η Σπάρτη έχει υποκατάστημα Εθνικής Τραπέζης και Ανατολής Τραπέζης.

Κύριε Β. Χριστόπουλε, εις Ξηροκάμπιον Εν Θεσσαλονίκη τη 14η Απριλίου 1914

Εγκαίρως ελάβομεν την φιλικήν σας από 6 του παρελθόντος. Τα επιστραφέντα σακκιά ζαχάρεως ελάβομεν εις πολύ κακήν κατάστασιν καθότι είχαν βραχεί εις τον δρόμον και ενταύθα βγήκαν μόνον 8 κάδοι. Ευτυχώς επήλθεν υψωμός εις τας ζαχάρες και την επωλήσαμεν εις καλήν τιμήν ούτως ώστε μ' όλην την φύραν δεν εξημιώσατε διόλου. Ο φορτωτής κατά λάθος ετράβηξε προκαταβολήν δια τα έξοδα τα οποία αφηρέσαμεν ημείς, ώστε σας τα επιστρέφομεν. Προς εξόφλησιν λογαριασμών ζαχάρεως εσωκλείομεν επιταγήν της Εθνικής Τραπέζης επί γραφείου Γυθίου εκ δραχμών 374.40 μεταβιβασμένον εις διαταγήν σας. Εσωκλείομεν και την σημείωσιν της εκποιήσεως ζαχάρεως. Ημείς ούτε ιδέαν είχαμεν ότι η ζάκαχαρις είναι ημποδισμένη, εάν εγνωρίζαμεν θα σας εμβάζαμεν χρήματα. Έλαιον φαγόσιμον καλής ποιότητος, όπως γράψετε, 1.18-1.20 η οκά στείλατέ μας 30-40 τενεκέδες. Εάν έχετε ευκολίαν με τενεκέδες, διότι εις βαρέλια κοστίζει η επιστροφή αυτών. Δια τους τενεκέδες θα κάμητε κιβώτια καφασωτά. Εις έκαστον κιβώτιον θα θέσητε 3 τενεκέδες και δια την αξίαν του λαδιού [...]

Αναμένοντες απάντησίν σας
διατελούμεν

* Βλ. Φάρις 15 (1996) 5-6 και 16 (1997) 4-5.

Β. Η. Χριστόπουλος

Η μουριά του σπιτιού μου

Η μουριά στην αυλή του πατρικού μου σπιτιού ήταν δεμένη στενά με τη ζωή όλων μας. Κάτω από το πυκνό της φύλλωμα, από την άνοιξη ως το φθινόπωρο, περνούσαμε ώρες πολλές. Εκεί κρεμάγαμε το αρνί της Λαμπρής, το τυροκομειό, την τέστα με το νερό. Γύρω από τον κορμό της ανέβαινε ένα κλήμα, πάνω στο οποίο δοκίμαζα, μικρός ακόμα, τις αναρριχτικές μου ικανότητες. Με το δέντρο αυτό είχα ειδική σχέση. Από το Μάη άρχιζα να σκαρφαλώνω μ' ένα μεταλλικό κυπελλάκι στη λουρίδα για να μαζέψω τα λιβανά μούρα. Γρήγορα κατέβαινα, συμπλήρωνα με νερό το κύπελλο και καθόμουν να γευτώ τον καρπό του μόχθου μου.

Αρχές του Ιουνίου μετακόμιζα μετέφερα τα στρωσίδια μου στην τσαρίδα (τσαρδάκα) στεριωμένη με σιγουριά στους τέσσερους διχλωτούς κλάδους της μουριάς. Ένωθα απόλυτος κυρίαρχος του χώρου, αφού δεν τον μοιραζόμουν με κανέναν. Είχα πλέξει γύρω γύρω τα κλαδιά με τέτοιο τρόπο ώστε να με προστατεύουν από τα μάτια των άλλων, μα πιο πολύ από τις πρώτες ακτίνες που σκόρπιζε ο ήλιος. Κι αυτό γιατί το πρωί μ' άρεσε να παρατείνω τον ύπνο· διακοπές είχαμε.

Πόσες φορές είχα αγναντέψει τα άστρα· ήξερα τις θέσεις τους, τη λάμψη τους. Κάποτε κάποτε έκανα ευχές, όταν κανένα χανότανε απότομα αφήνοντας πίσω του μια φωτεινή γραμμή. Παρακολουθούσα μέσα απ' τα κλαδιά το φεγγάρι να αλλάζει θέσεις και να δίνει στα δέντρα και τα σπίτια αλλόκοτα σχήματα. Ένωθα τον αέρα που περνούσε μέσα απ' τα φύλλα και μου 'φερνε τις κουβέντες των ανθρώπων που μένανε τα βράδια στ' αλώνια ή τους κήπους.

Μ' άρεσε να βλέπω τα πουλιά, σπετζούρια συνήθως, να ορμάνε στα κλαδιά, να ελέγχουν μ' ανήσυχο βλέμμα το χώρο και να αρχίζουν στη συνέχεια να θορυβούν και να φτερουγάνε χαρούμενα. Μια φορά στο μεγαλύτερο κλαδί κάτω από πυκνή φυλλωσιά είχαν στήσει τη φωλιά τους δυο τουρκάκια. Φρόντιζα τότε να μην τους χαλάω την ησυχία και να παρακολουθώ τις συνήθειές τους, τη στοργή των γονιών. Τότε συνειδητοποίησα τι σήμαινε γονικό ενδιαφέρον, αγώνας για την επιβίωση.

Είχα εξοικειωθεί με το χώρο· αναγνώριζα τους ανθρώπους από το βηματισμό τους. Άκουγα τις συζητήσεις από τις ρούγες μέχρι που σβήνανε αργά τη νύχτα κι έμενε μόνος ο γκιώνης να κλαίει ρυθμικά το χαμένο αδελφό του. Θυμάμαι κάποια πρωινά γεμάτα φως, όταν γύριζα το μαξιλάρι κατά τη δύση κι έβλεπα στο εσωτερικό της αυλής μας τα λουλούδια, που με περίσσεια φροντίδα νοιαζότανε η μάνα μου. Μέσα από τους τενεκέδες προβάλλανε γαρύφαλα, κοράλλια, βασιλικά.

Θυμάμαι ακόμη με τι βάρος στην καρδιά ανέβηκα σαν κλέφτης για τελευταία φορά στη μουριά και βάλθηκα μ' ένα σκεπάρνι να ξεκαρφώνω σανίδες και ψαλίδια. Μ' αργές κινήσεις τράβαγα τις πρόκες κι εκείνες, σαν να αντιδρούσαν, έβγαζαν ένα αργόσυρτο τρίξιμο. Είχα φροντίσει να μην είναι κανείς στο σπίτι. Το θεωρούσα ως

→

προσωπική ήττα, ως εγκατάλειψη θέσης σε ώρα μάχης. Και σε περίπτωση που κάποιος περιεργος τύχαινε και με ρωτούσε από το δρόμο είχα έτοιμη την απάντηση: «Θα τις ξανακάρφωνα καλύτερα, μόλις γύριζα από τον Καναδά, αφού πήγαινα εκεί το πολύ για κάνα δυο χρόνια...». Την προηγούμενη νύχτα της αναχώρησής μου άστραφτε συνέχεια κατά την Τσακωνιά. Κεραυνοί αυλακώνανε τον ουρανό και σκορπίζανε φευγαλέες κίτρινες λάμπεις που αποτυπώνονταν στο νου μου σαν μαβιές αποκριάτικες ταινίες. Ήταν τα προμηνύματα του φθινοπώρου, που μου παγώνανε την ψυχή και μου προκαλούσαν ένα αδιόρατο συναίσθημα φόβου.

Έχουν περάσει τόσες δεκαετίες από τότε. Σημειώθηκαν πολλές αλλαγές στη ζωή μου. Έκανα οικογένεια, περιουσία. Αγόρασα και άλλαξα πολλά σπίτια. Μα, όταν μιλάω για σπίτι, δεν έχω άλλο στο νου μου από το πατρικό μου. Αυτό είναι το σπίτι μου. Έτσι εξηγείται στ' αλήθεια, γιατί τη φροντίδα αυτού όπου κατοικώ την έχω αναθέσει ή, τι λέω, την έχει αναλάβει η γυναίκα μου, αφού βλέπει πως, αν δεν νοιαστεί η ίδια, κάτι που πρέπει να διορθωθεί μέσα σ' αυτό, δεν διορθώνεται ποτέ. Και κάθομαι τα βράδια, τώρα που ξάνοιξε και εδώ ο καιρός και φέρνω στο νου μου το σπίτι μου και τη μουριά, που, όπως μαθαίνω, φεύγει τώρα ξεκλάρωτη και ακλάδευτη κατά τον ουρανό κρατώντας σφιχτά στην αγκαλιά της το κλήμα με το γλυκό κρουστάλλι. Σ' ένα χαμηλό κλαδί κρέμεται ακόμα ένα σκουριασμένο τσιγγέλι, ενώ στον κορμό παραμένει καρφωμένος ένας γάντζος από τ' αλέτρι. Δίπλα στη μουριά μια αγκαθωτή τριανταφυλλιά, που απ' τα τριαντάφυλλά της έφτιαχνε η μακαρίτισσα η μάνα μου τριανταφυλλόξιδο, μένει μόνη να θυμίζει ότι μια φορά κι έναν καιρό ζούσε εκεί μια χαρούμενη οικογένεια αρχικά και μετά δυο πικραμένοι γέροι.

Οδυσσέας

Toronto - Ontario

ΠΑΛΙΟΠΑΝΑΓΙΑ - ΠΑΛΙΟΧΩΡΑ

(συνέχεια από τη σελ. 11)

ψαν σ' αυτή μετά από λίγα χρόνια. Ήδη η Παναγιά το 1612 είναι χωριό σε πλήρη δράση. Σταδιακά εγκαταλείφθηκε η Παλιόχωρα λόγω μετοικήσεως των κατοίκων σε Νιχώρι, Τόριζα, Διπόταμα, Μπολιάνα ή και Παναγιά, χωριά περισσότερο εύφορα. Έτσι προέκυψε το τοπωνύμιο Παλιόχωρα. Στα χρόνια, πάντως, της Βενετοκρατίας (1685-1715) η Παλιόχωρα ως χωριό δεν υπάρχει. Όταν όμως ανακαταλήφθηκε η Πελοπόννησος από τους Τούρκους (1715), οι κάτοικοι εγκατέλειψαν την Παναγιά από το φόβο των αντιποίνων και κάποιοι επανήλθαν στην Παλιόχωρα, η οποία το 1757 κατοικείται πλέον. Έχουν περάσει όμως από τον ερχομό των Τούρκων 42 χρόνια η Παναγιά πια για τους κατοίκους της Παλιόχωρας αποτελεί ανάμνηση και την ονομάζουν Παλιοπαναγιά.

Θεόδωρος Σ. Κατσουλάκος

Στο γήπεδο

Ευτραφής, πληθωρικός, επιβλητικός. Προχωράει σκυφτά, βιαστικά. Πίσω του ένα τσούρμιο παιδόπουλα πάσης ηλικίας, φορτωμένα τους αθλητικούς τους σάκκους, με δυο-τρεις μπάλες στα χέρια, τον ακολουθούν. Κουβέντα ηχηρή, πειράγματα, τρανταχτά γέλια. Κυριακή απόγευμα, στο δρόμο για το γήπεδο.

Φτάνει. Καταλαμβάνει την ίδια πάντα θέση. Όρθιος στη δυτική εξέδρα (!) ακριβώς απέναντι απ' το κέντρο. Δε θέλει να χάσει καμιά φάση. Ο Απόλλωνας, η ομάδα του χωριού του, είναι ο μεγάλος του έρωτας, η οικογένειά του, η ζωή του ολόκληρη και αυτός, η ψυχή της ομάδας. Βιάζεται να δει τη μπάλα στη σέντρα, ν' αρχίσει ο αγώνας, να λαχταρήσει η ψυχή του, να φωνάξει, να χειρονομήσει, να σχολιάσει, ν' απαλλαγεί από τον καθημερινό εαυτό του, ν' απελευθερωθεί, να νιώσει άλλος άνθρωπος. Γύρω του παίρνουν θέση τα ίδια πάντα πρόσωπα. Τα πειραχτήρια, οι φανατικοί της ομάδας, οι ειδήμονες του ποδοσφαίρου, οι φίλοι. Μικροί και μεγάλοι. Και είναι πολλοί. Οργανώνεται η εξέδρα. Πέφτουν τα πρώτα συνθήματα.

Μπαίνουν οι δικατητές, ακολουθούν οι ομάδες, γίνεται η σέντρα. Οι πρώτες αφιμαχίες. Η μπάλα φτάνει στην περιοχή μας. Οι αντίπαλοι επιμένουν. Ο κίνδυνος είναι μεγάλος. Ένας αμυντικός μας διώχνει τη μπάλα με δυνατή κλεισταιά. «Αυτό ευλόγησε ο Θεός», φωνάζει με ανακούφιση. Επιτίθεται η ομάδα μας, δυνατό σουτ, η μπάλα στο δικαίρι! «Ολόκληρο χάος, το ξύλο βρήκε!» διαμαρτύρεται μεγαλόφωνα, λες κι έφταιγε η μπάλα. Το παιχνίδι συνεχίζεται. Κάποιος αρχίζει τις ντρίπλες. Το παρακάνει. «Άσε το κλίτσι-κλίτσι» του φωνάζει οργισμένος. «Δώσε τη μπάλα!» (γυρίζει στους γύρω του) «Δώστε του μια μπάλα να παίξει μόνος του». Χειρονομεί, ζει έντονα την κάθε φάση, κριτικάρει την κάθε ενέργεια, μονολογεί, διαμαρτύρεται, ηρεμεί και πάλι απ' την αρχή.

Ο αγώνας συνεχίζεται. Η αγωνία του μεγαλώνει. Οι επιθετικοί μας απογούν απελπιστικά. «Θα του βάλουμε κερούλια», τους ειρωνεύεται, ενοώντας πως, αφού δεν μπορούν να ευστοχήσουν, θα πρέπει να μετακινεί το τέρμα κάθε φορά ανάλογα με την πορεία της μπάλας. Ιδρώνει, ξειδρώνει.

Επιτέλους, ύστερα από συνδυασμένη ενέργεια των παικτών μας, μπαίνει γκολ. Τινάζεται όρθιος. Πανηγυρίζει σαν μικρό παιδί. Ένα πλατύ χαμόγελο ζωγραφίζεται στο πρόσωπό του. Λάμπει ολόκληρος. «Απολλωνάκος και ξερό ψωμί» ψιθυρίζει και ηρεμεί. Για λίγο όμως. Γιατί οι ίδιες φάσεις επαναλαμβάνονται πάλι και πάλι. Έτσι είναι το ποδόσφαιρο. Και 'κείνος νιώθει τα ίδια συναισθήματα κάθε φορά. Φωνάζει, διαμαρτύρεται, χειρονομεί, σχολιάζει, κρίνει, κατακρίνει, χαιρείται... υποφέρει.

Ο αγώνας τελειώνει. Μπαίνει στ' αποδυτήρια. Συγχαίρει τους παίκτες και ύστερα... ύστερα στην καφετέρια. Θα κεράσει τους παίκτες ούζο και μπίρα. Είναι φιλότιμος. Όλα για την ομάδα. Ο Απόλλωνάκος!

Σε θυμήθηκα σήμερα, Κυριακή απόγευμα, κυρ-Νίκο (Παπαδάκο) πηγαίνοντας για το γήπεδο. Θυμάμαι και την τελευταία συζήτηση που κάναμε πίνοντας καφεδάκι. Μου είχες πει τότε: «Γιάννη, αγοράστε και εκείνο το κομματάκι του Φεγγαρά, ενώστε το με το κτήμα της Βαρβάρας και ξεκινήστε ένα αθλητικό κέντρο για τα παιδιά».

Σήμερα, κυρ-Νίκο, θα μπορούσα να σε βεβαιώσω ότι η επιθυμία σου βρίσκεται σε καλό δρόμο. Η αγορά του Φεγγαράικου συμφωνήθηκε και η κατασκευή του αθλητικού κέντρου αρχίζει.

Ιωάννης Κοιίδης

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ

Χιλιάδες ύμνοι γράφτηκαν σ' όλη την οικουμένη
για τη γυναίκα πού 'μεινε πάντα αδικημένη.
Μάνα, φωνάζει ο μικρός, μάνα, και ο μεγάλος·
πού είσαι, μάνα μας γλυκειά, για να μας δώσεις θάρρος;
Είναι φορές αμέτρητες που όλοι σε ζητάμε,
γυρεύουμε τα χάρδια σου, μαρούλα, σ' αγαπάμε.
Υπάρχουν όμως μερικοί που κάποτε ξεχνάνε
κι όταν θα φύγεις απ' τη ζωή, λουλούδια κουβαλάνε.
'Όσο κι αν σε πικραίνουμε, εσύ χαμογελάς
με τη μεγάλη σου καρδιά όλους μας συχωράς.

Δημήτρης Χ. Αμοιρίδης
Μελβούρνη Αυστραλίας

Συνδρομές

Για τη συνέχιση της έκδοσης της «Φάριδος»: Σταύρος Μυλωνάκος (3.000), Χρήστος Κονίδης του Κων/νου (1.000), Γιάννης Νικολακάκος (1.000), Παναγιώτης Παναγιωτουνάκος (5.000), Άρης Γεωργακάκος (1.000), Αλεξανδροπούλου (1.000), Παναγιώτης Παναγάκος (1.000), Βασίλειος Χριστόπουλος (1.000), Παναγιώτης Κονίδης του Γεωργ. (1.000), Γιάννης Πουλάκος (1.000), Γιάννης Μαστοράκος (1.000), Βασίλειος Κονίδης (1.000), Πίτσα Συκιώτη (2.000), Δημήτριος Ξηροπόδης (2.000), Παναγιώτης Μανδραπήλιας του Βασ. (2.000), Τάσος Γιάννακας (1.000), Ηλίας Μανιάτης (1.000), Δημήτριος Βαλκανάς (1.000), Γεώργιος Κονίδης του Βασιλ. (1.000), Παντελής Χρυσικός (1.000), Παναγιώτης Καρκαμπάσης (1.000), Γεώργιος Φωτάκος (1.000), Νικόλαος Γρίβας (1.000), Απόστολος Μακρράκος (5.000), Χρήστος Σπυρόπουλος (10.000), Ηλίας Μανιατάκος (1.000), Χρήστος Κονίδης (1.000), Δημήτριος Κονίδης (1.000), Πανάγος Φραγκής (1.000), Πέτρος Διαμαντάκος (1.000), Νίκος Τσολάκης (1.000), Γεώργιος Καράμπελας (5.000), Αλέξανδρος Λαμπρόπουλος (1.000), Παναγιώτης Δούκας (1.000), Ελένη Μακρράκου (1.000), Δημήτριος Κονίδης του Βασ. (1.000), Νικόλαος Βουραζέλης (1.000), Λούλα Κοκκορού (1.000), Γεωργία Κοκκορού (1.000), Ιφιγένεια Καράμπελα (5.000), Γεώργιος Παπαδάκος (1.000), Παναγιώτης Ταμπάκης (1.000), Παναγιώτης Παπαδάκος (1.000), Γεώργιος Νικολακάκος (1.000), Αθανάσιος Βέργαδος (1.000), Στέλλα Νικολακάκου (1.000), Χαρίλαος Κυπραίος (1.000), Πέτρος Εξαρχάκος (1.000), Προκόπης Βαφάκος (5.000), Ζώης Πήλιας (1.000), Γεώργιος Μπελεκάκος (1.000), Γεώργιος Μούτουλας (1.000), Γεώργιος Σουλειδής (1.000), Παναγιώτης Κρίγκας (1.000), Χρήστος Παπαδάκος (5.000), Σταύρος Παπαδάκος (10.000), Σταύρος Καλκάνης (5.000), Παρασκι. Φουντάς (2.000), Χαρίλαος Κυριακάκος (5.000), Βασίλειος Μανδραπήλιας (1.000), Παναγιώτης Μανδραπήλιας του Γεωργίου (5.000), Βασιλική Νικολαΐδη (5.000), Νικόλαος Μπουραζέλης (2.000), Ευστράτιος Λιντζέρης (3.000), Κων/νος Μαυρομιχάλης (1.000), Αναστάσιος Βολτής (2.000), Ανώνυμος (50.000).

Τα νέα μας _____

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

Το ζεύγος Αναστάσιος και Ελένη Μαρινάκου απέκτησε αγόρι, το ζεύγος Παναγιώτης και Βαρβάρα Κοκκορού απέκτησε αγόρι, το ζεύγος Ανδρέας και Κανέλλα Κόνιαρη απέκτησε αγόρι, το ζεύγος Γεώργιος και Ευαγγελία Κρητικού απέκτησε αγόρι, το ζεύγος Κων/νος και Ευαγγελία Βαλκανά απέκτησε αγόρι, το ζεύγος Γιάννης και Αικατερίνη Λαμπράκου απέκτησε κορίτσι, το ζεύγος Σταύρος και Χρυσάνθη-Αγγελική Δούκα απέκτησε κορίτσι, το ζεύγος Ανδρέας και Δήμητρα Τροχάτου απέκτησε κορίτσι.

ΘΑΝΑΤΟΙ

Απεβίωσαν οι: Ευθύμιος Αλεπάκος του Κων/νου, ιερέας, ετών 77, Αναστασία Θεοφιλάκου του Χρήστου ετών 84, Χρυσούλα Δημητροπούλου, χήρα Σταύρου, ετών 87, Αικατερίνη Κομιτοπούλου ετών 99, Αντωνία Μαγιατάκου, χήρα Γεωργίου, ετών 87, Παναγιώτα Βαφάκου, χήρα Ηλία, ετών 63, Κων/νος

Μαντζουράνης του Κων/νου ετών 77, Διαμάντα Καλογεροπούλου, χήρα Ιωάννη, ετών 86, Αικατερίνη Γκιβίση, χήρα Μάρκου, ετών 76, Γεώργιος Ηλιοπούλος του Δήμου ετών 91, Δήμητρα Ηλιοπούλου, χήρα Γεωργίου, ετών 75, Γρίθη Αδαμαντία, χήρα Αναστασίου, ετών 88, Αναστάσιος Έβρημος του Νικολάου ετών 85, Αλεξάνδρα Καλκάνη του Γεωργίου ετών 73, Κων/να Μπέρδου του Δημητρίου ετών 74, Δημήτριος Αρμπούζης του Παναγιώτη ετών 80, Βασιλική Κατσαφάνα, χήρα Γεωργίου, ετών 89, Παναγιώτης Ρηγάκος του Γεωργίου ετών 104, Σοφία Τζανέτου, χήρα Γεωργίου, ετών 81, Σωτήριος Δογαντζής του Γεωργίου ετών 80, Γεωργία Μανούσου του Δημητρίου ετών 89, Γεώργιος Αναστασάκος του Ηλία ετών 84, Ηλίας Σολωμός του Αθανασίου ετών 90, Γεώργιος Ρηγάκος του Λεωνίδα ετών 86, Παναγιώτα Εξαρχάκου, χήρα Κων/νου, ετών 84, Σταυρούλα Βλογιαννίτη, χήρα Αντωνίου, ετών 94, Παναγιώτα Δούκα, χήρα Νικολάου, ετών 94, Σταυρούλα Σαραντάκου του Νικολάου ετών 73, Παναγιώτης Τόμπρος του Νικολάου ετών 71, Ιωάννης Μπακολιάς του Παναγιώτη ετών 73, Μηλιώ Χριστάκου, σύζυγος Γεωργίου, ετών 86, Σταύρος Γάββαρης του Βασιλείου ετών 84, Ελένη Καμίτση, χήρα Βασιλείου, ετών 96, Δημήτριος Κουτσουμπός του Παναγιώτη ετών 50, Αθανάσιος Πιτσούλης του Αναστασίου ετών 72, Άννα Βιβλιώτου, χήρα Πέτρου, ετών 90, Ασπασία Σμυρνού, χήρα Βασιλείου, ετών 88, Βασιλική Παναγάκου του Θεοδώρου ετών 80, Πολυτίμη Παπαθεοδωράκου, χήρα Γεωργίου, ετών 84, Κων/νος Λιακάκος του Ευαγγέλου ετών 27, Σταυρούλα Ηλιοπούλου, χήρα Παναγιώτη, ετών 88.

Διακρίσεις

— Στις εκλογές του παρελθόντος Απριλίου ο κ. Δημήτριος Γ. Λιντζέρης από τα Κατσουλαίικα εξελέγη βουλευτής στη Β' περιφέρεια Πειραιώς με το συνδυασμό του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

— Ο κ. Κωνσταντίνος Ν. Μπουραζέλης από το Παλιοχώρι εξελέγη ομοφώνως τακτικός καθηγητής της Αρχαίας Ιστορίας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η Φάρις συγχαίρει θερμά.